

Maart 2008

Emily's verslag

Laatst heb ik de dagboeken van mijn dochter gelezen. Luister en huiver. Je denkt misschien dat je vrij aardig weet wat er in je eigen huis gaande is. Maar geloof me, dat is niet zo. Je denkt dat werkelijk erge dingen alleen gebeuren in andere landen en andere culturen, ver weg: maar ze gebeuren ook in je eigen achtertuin, met de aardigste mensen, en ze worden hun aangedaan door anderen die geloven dat ook zij volkomen normaal en aardig zijn, het soort dat huishoudelijk afval scheidt en probeert Afrika te redden.

Gwen, de grootmoeder van de stiefdochter van mijn dochter Sappho, blijkt niets anders te zijn dan een onbetrouwbaar, hebberig kreng. En dat terwijl ze net een lintje heeft gekregen voor haar schenkingen aan goede doelen. Al was dat geld zo goed als gestolen, en wel van Sappho.

En tegen Isobel, mijn mooie kleindochter, die op het ogenblik eindexamen doet en op zaterdag de tuinen van oude mensen wiedt en eruitziet als de onschuld zelve, stond ik op het punt te zeggen: 'Ik denk dat je slecht bent. Niet gewoon slecht maar echt duivels slecht.' Ik zei het niet, want ik wilde niet vervloekt worden. Isobel doet

niet aan projectielbraken en haar hoofd draait niet helemaal rond op haar nek, zoals bij het meisje in *The Exorcist*, maar dat had net zo goed wel zo kunnen zijn. Je ziet dat ik op het ogenblik behoorlijk boos op haar ben.

Isobel is eigenlijk niet mijn echte kleindochter, ze is de stiefdochter van mijn dochter Sappho. Er is een verschil. Er is geen bloedband. Ik zou niet willen dat je dacht dat het kwaad in de genen zat. Die moderne, bij elkaar geraapte gezinnen van ons, die geschapen zijn door de kortstondige seksuele belangstelling van een stel voor elkaar, of ze nu hetero of homo zijn, kunnen leiden tot chaos. Er wordt gescheiden: kinderen pakken hun tassen en hebben geen andere keus dan de bezitter van de ene helft van hun genen te volgen en de andere helft achter te laten. Een week bij de ene ouder, een weekend bij de andere – als ze zoveel van ons houden, denkt de jeugd, waarom gaan ze dan niet weer gewoon bij elkaar wonen, verdomme? Om ons al dit gedoe te besparen?

En als gevolg van de moderne tijd staat daar mijn dochter Sappho, de stiefmoeder van Isobel, om tien uur 's ochtends bij mij voor de deur, zwanger, overstuur en ellendig.

Meestal als ik de deur opendoe voor Sappho loopt ze voor me uit naar binnen, met in haar kielzog een vlaag opgewektheid, energie en blozende donkere schoonheid, die ze al bezit sinds ze uit de baarmoeder schoot. Bij die gelegenheid gaf ze me niet eens de tijd om de verloskamer te bereiken. Treuzelen is niets voor haar. Maar vandaag bleef ze op de stoep staan en zwiepte een zware Harrods-tas in mijn richting. Ze was vijf maanden zwanger en hoorde helemaal geen zware spullen te sjouwen.

'Ik blijf niet,' zei ze. 'Dit zijn mijn dagboeken. Ik wil dat

je ze verstopt. Lees ze alsjeblieft niet.'

'Mijn hemel,' zei ik. 'Je hebt thuis toch plekken genoeg om dingen te verstoppen?'

Voor Sappho en haar man Gavin en zijn kinderen Isabel en Arthur betekende thuis ons geliefde Apple Lee, een aan alle kanten uitgebouwde boerderij met zes slaapkamers, van respectabele leeftijd en onduidelijke waarde, omdat hij vlak bij de van koolmonoxide doordrenkte Archway-rotonde stond waar 'niemand' een huis wilde kopen. Alleen doordat het een monument was, waren er geen projectontwikkelaars op af gekomen. Overal eromheen was treurnis en stedelijke wildgroei die al jaren wacht op de sloopbal die nooit is gekomen. Hoewel het huis onlangs drastisch was gerenoveerd volgens de hipste standaard (Sappho is onverwacht heerlijk rijk geworden) was het nu alweer overvol, omdat niemand iets opruimde als het niet echt nodig was. Alleen Laura de volmaakte secretaresse deed dat, maar die moest tegenwoordig in haar kantoor blijven.

Ik had dertig jaar in Apple Lee gewoond en Sappho was er geboren, en daarvoor haar vader, en ik was er jong weduwe geworden en had er vlijtig minnaars en een carrière versleten. Ik ben psychoanalytica en heb een praktijk aan huis. Ik beschouwde Apple Lee nog steeds als mijn eigendom, en mezelf als tijdelijk afwezig, en had er half en half spijt van dat ik het huis op haar naam had gezet, zodat zij in mijn plaats de zorg had over tuin, trap, tocht, vermeende spoken, bouwvoorschriften, de oude appelboom die behandeld moest worden tegen meeldauw en bladruys, de beschermde kleine dwergvleermuizen in de garage die ooit de stal was geweest, de burens met hun mensenetende honden en ongetemde

kinderen, en het zwerfvuil, bestaande uit etensverpakkingen en gebruikte spuiten.

Ik woon liever in een comfortabele, centraal verwarmde seniorenflat op de begane grond in Hampstead, en de paar cliënten die ik nog heb (Freud is de laatste jaren uit de gratie geraakt) komen veel liever hier dan in Apple Lee.

Ik had er geen rekening mee gehouden dat Gavin en de kinderen bij Sappho zouden intrekken. Natuurlijk zat het erin dat ze zou gaan trouwen, hoewel ze altijd had gezegd dat ze dat helemaal niet van plan was. Dat ze de wereld en haar geestelijke gezondheid vaarwel zou zeggen voor liefde was gewoon niet bij me opgekomen.

‘Niet in Apple Lee, daar is het niet veilig meer,’ zei Sappho. ‘Isobel zou ze kunnen vinden en tegen me gebruiken. Dat kutkind.’ Dat was tamelijk schokkend.

In de vier jaar sinds haar huwelijk was Sappho extreem loyaal geweest aan haar nieuwe gezin, ook al waren ze geen van allen haar eigen vlees en bloed. Maar misschien zouden haar reacties nu ze eindelijk zwanger was en Stubb-Palmerbloed (van Sappho) zich in het nieuwe kind zou mengen met Garnerbloed (van Gavin) minder beschaafd en meer darwiniaans worden. Misschien zou ze zelfs proberen de kinderen van haar rivale uit het nest te wippen. Het egoïstische gen zou zich doen gelden: ze zou zich meer gaan gedragen als een boze stiefmoeder en minder als een engel die probeerde haar voorgangster te overtreffen in zorg en aandacht voor de jongen die ze had geërfd. We zouden zien. Vanochtend keek ze in elk geval een beetje schril en paranoïde uit haar ogen. Ik hoopte dat alles in orde was – het is prettig als je theorieën bewaarheid worden, maar je wilt niet dat je eigen vlees en

bloed daaronder lijdt. Dan heb je het liever mis. ‘Dat kut-kind’, van Sappho ging te ver en was verontrustend; ze vloekte wel eens, maar voornamelijk op onbezieldde voorwerpen. ‘Die kutcomputer’, ‘die kutprinter’ misschien, maar dit niet.

‘Ik moet een poosje alleen zijn,’ zei ze nu. ‘Ik moet rustig nadenken.’

‘Je lijkt Greta Garbo wel,’ begon ik, maar hield snel weer op. Er was echt iets aan de hand. Ze droeg niet haar gebruikelijke te hoge hakken of de zijden en suède kledingstukken waar ze normaal de voorkeur aan gaf: ze had een wollen muts met rode en blauwe strepen op en was gehuld in een oud blauw, nylon windjack, en haar schoenen hadden net zo goed van Gavin kunnen zijn als van haar. Ik weet best dat zwangerschap niet goed is voor je modegevoel, maar voor de rest was ze ook niet haar gebruikelijke zelf. Ze had de verbijsterde uitdrukking op haar gezicht die je op tv ziet als mensen toekijken hoe hun huis afbrandt of tussen de lijken staan, niet zeker of ze dromen of wakker zijn. Ze had een rugzak op haar rug. Ik herkende Arthurs rugzak, die hij altijd meenam als hij grottenonderzoek ging doen, en de muts ook.

‘Je moet geen rugzak dragen,’ zei ik. ‘Dat is slecht voor je rug. Waar ben je mee bezig? Probeer je de baby kwijt te raken?’

‘Echt iets voor jou om te zeggen,’ zei ze wanhopig. ‘Dat is projectie. Je bedoelt dat je wilt dat ik de baby kwijtraak.’

Ik stond paf.

‘Waarom zou je denken dat ik dat zou willen? Natuurlijk wil ik dat niet.’

‘Omdat je een hekel hebt aan Gavin,’ zei ze somber. ‘En het is Gavins baby.’

Ja, van wie zou die baby anders zijn? Ontrouw zat er bij hen gewoon niet in.

‘Je zit zo vol hormonen,’ zei ik, ‘dat je geen idee hebt wie je haat en wat je wilt.’

Ik wilde dat ze niet met Gavin getrouwd was, maar ik haatte hem niet. En ik dacht ook geen moment dat zij dat deed. Ik had te veel van mijn patiënten hun woede horen ventileren over hun echtgenoten, hoe ze hen verachtten, vervloekten, hen dood wensten – om ze bij de volgende sessie volkomen kalm en liefhebbend terug te zien, hoogstwaarschijnlijk omdat ze intussen lekker hadden gevreeën. Gavin en Sappho hadden een gigantische ruzie gehad, zoals toch al ongeveer eens in de maand gebeurde. Het was altijd wanneer zij ongesteld moest worden, maar ze vond het vreselijk als ik haar daarop wees, dus probeerde ik dat niet te doen. Nu ze zwanger was, had ik het gevoel dat ik het wel mocht zeggen. Maar dat had ik duidelijk niet moeten doen.

Ze wierp me een woeste blik toe, alsof ze opeens weer zeven was, en draaide zich om, duidelijk zo razend dat ik probeerde haar vast te grijpen, wat niets voor mij is: ik ben geneigd lichamelijk contact met iedereen te reserveren voor echte seksuele activiteit. Ik word maar al te vaak beschouwd als een tamelijk gereserveerde en afstandelijke moeder, maar ik houd heel veel van Sappho.

Het probleem is dat je te voorzichtig dreigt te zijn als je je te sterk bewust bent van de kwetsbare erotische ontwikkeling van een kind. Er zijn zo veel casussen met verhalen van fobieën en neurosen – een schoenenfetisj bijvoorbeeld, of een zwaar Elektra-complex – die in iemands jeugd zijn ontstaan door een of andere toevallige handeling van de moeder, doordat een kind verkeerd interpreteert.

teert wat er aan de hand is. Dat besef kan betekenen dat je op je tenen door hun leven sluipt terwijl je luidruchtig rond zou moeten stampen. Nu ik zag dat ze ongelukkig was, won de moederliefde het van de gereserveerdheid, en stak ik mijn hand naar haar uit. Maar Sappho duwde me alleen weg en zei: 'Ik ga een poosje weg. Probeer niet me tegen te houden, oké?'

Toen was ze weg en bleef ik verschrikkelijk gekwetst achter.

Ik ging naar binnen om erover na te denken. Waarom dacht ze dat ik een hekel aan Gavin had? Ik was altijd reuze beleefd tegen hem. Ik geef toe dat ik hem wel eens kleineerde op die 'ach ja, mannen!'-manier waarmee vrouwen van mijn generatie mannen inderdaad kleineren, maar hij was Sappho's keus – voor zover vrouwen een keuze hebben als hun hormonen gieren en hun verwachtingen de pan uit rijzen – en ik had mijn kiezen op elkaar geklemd en geprobeerd haar niet te laten zien dat ik het vreselijk vond.

En eigenlijk kan ik tegenwoordig tamelijk goed met Gavin overweg. Hij was gefascineerd door vogels en klein wild doordat hij opgegroeid was op de woeste gronden van Yorkshire, niet ver van waar de dichter Ted Hughes zijn jeugd doorbracht. Mijn overleden man Rob was een vriend van Hughes geweest en deelde de liefde voor kleine, harige schepseltjes, en ik was er een klein beetje door besmet, dus had ik tenminste iets om het met Gavin over te hebben, al was het alleen maar over knaagdieren, kraaien en adelaars. Ik ben niet zo gek op klassiek toneel, zijn andere passie, en ga meestal alleen naar het theater als Sappho het stuk heeft geschreven. En dat is, sinds ze met Gavin getrouwd is, bedenk ik opeens, en hij met de

kinderen in Apple Lee is komen wonen, gewoon nooit meer gebeurd. Vroeger had ze een carrière als schrijfster, nu niet meer. Ze heeft een gezin, en een baan, en verplichtingen. Is dat wat het huwelijk doet? Ja. En partnerschap is nog erger. Altijd over je schouder kijken om te zien of iemand anders leuker gevonden wordt? Nooit!

Barnaby beweert dat hij met mij onder één dak wil wonen. Hij moet vooral langskomen voor een tosti en een beetje knuffelen in bed – hij heeft problemen – maar nog meer? God verhoede het.

En ‘kutkind’? Isobel was meestal een schatje. Meisjes kunnen opeens ‘omslaan’ als ze voor het eerst ongesteld worden, dat weet ik, en van het ene op het andere moment veranderen van engeltjes in Winehouse-monsters, dol op goorheid en ruwe seks in een aanval van enantiodromie, dat proces bij Jekyll en Hyde, en Saulus op de weg naar Damascus waar Jung zo dol op was, maar dat was niets voor onze Isobel. Maar let wel, ze was een stiefkind. Stiefkinderen hebben meestal ‘problemen’ in de puberteit.

‘Elke vrouw die iets begint met een man met een dochter haalt zich ellende op haar nek,’ had ik tegen Sappho gezegd toen ze me vertelde dat ze met Gavin ging trouwen. ‘Ik hoop dat je je dat realiseert.’

‘Dat hoeft helemaal niet zo te zijn,’ zei ze. ‘Jij wilt alleen dat het zo is.’ Ze kon het niet verdragen dat ik gelijk kreeg, dat wist ik, net zo goed als ik het niet kon verdragen dat mijn moeder gelijk kreeg toen ik met Rob trouwde. Maar dat was allemaal lang geleden.

‘Tegenwoordig hebben vaders een diepe, blijvende relatie met hun dochters,’ waarschuwde ik haar. ‘Vaak op de grens van rechtstreekse seksuele betrokkenheid. Het

hoofd op het kussen naast hem wil nog wel eens veranderen, maar een dochter is voor altijd.'

De dochter blijft om herinneringen, plaatsen, vrolijke momenten mee te delen en houdt het verleden en de jeugd levend,' zei ik. 'Vrouwen kunnen komen en gaan, maar dochters blijven, om te beminnen en bemind te worden en om te proberen elke nieuwe vrouw uit het echtelijk bed te verdrijven.'

'Bij mij zal het anders gaan,' zei ze alleen maar. 'Hun moeder is dood, de arme schatjes. Waarom zouden ze niet van me houden als ik zorg dat ik lief voor ze ben? Ik zal alles doen wat ik kan om hun verlies goed te maken. Het ligt niet in mijn natuur om een boze stiefmoeder te zijn.'

Ze wilde en kon het gewoon niet begrijpen. Ze verzet zich tegen me en dat neem ik haar niet kwalijk. Het is niet zo leuk om het kind te zijn van een verweduwde, seksueel actieve psychoanalytica. Maar het archetype is veranderd, of Sappho dat nu wil toegeven of niet. Boze stiefdochters zijn tegenwoordig veel gebruikelijker dan boze stiefmoeders ooit zijn geweest. Die arme uit hun huis verdreven Hans en Grietje zwerven niet langer hand in hand door het bos: het krioelt er van de eenzame, huilende tweede vrouwen die lopen te huiveren in de kou en de regen, struikelen over boomwortels en worden gegrepen door stekels en doorns die hun hart kunnen doorboren. Hans en Grietje blijven lekker warm thuis.

De bel gaat weer. Misschien is Sappho teruggekomen om het weer goed te maken? Theoretisch kan ik mijn deur opendoen door een serie knopjes in te drukken, maar dat gebeurt nooit. Ik dank God op mijn blote knieën dat dit appartement op de begane grond ligt en er

geen trappen zijn en dat ik niet meer in Apple Lee woon, waar de traploper in mijn tijd versleten en levensgevaarlijk was. Ik ben in de zestig en heb een licht artritische knie. Ik doe de voordeur open en daar staat Gavin.

Achter hem lopen de burgers van Hampstead heen en weer, zoals ze de hele dag doen voor mijn raam, met hun chique kleren en katoenen tassen van natuurwinkels, en er is tegenwoordig geen plastic tas meer te zien. Ik woon vlak bij het metrostation, tegenover de koffiebar. De klanten hebben een rein burgergeweten en god mag weten wat ze 's nachts uitvoeren in hun hypoallergene bedden. Gavin ziet er prima uit, knap en alleen licht verontrust, wat niet ongebruikelijk is. Hij komt niet binnen.

'Is Sappho hier, Emily?' vraagt hij. Ik schud mijn hoofd.

'Nee,' zeg ik. Nou, dat is toch waar? Ik wil er niet bij betrokken raken.

'Heb je haar niet gezien?'

'Nee,' zeg ik met mijn vingers gekruist. Freud zag dat als een onbewust verleidingsgebaar, maar ik doet het bewust, om een leugen te erkennen en te vergeven.

Gavin haalt zijn hand door zijn haar, dat opeens dun begint te worden. En hij had ooit zo'n prachtige bos. Het was een deel van zijn charme, met zijn intelligente adelaarsblik en houding als van een heilige. Al die bruine krullen, al die energie! Gavin is negentien jaar ouder dan Sappho en maar tien jaar jonger dan ik. Als hij zeventig is en zij eenenvijftig zal ze het voelen. Als ze zo oud is als ik, is hij vijfentachtig. Ik zou geen man willen van vijftentachtig. (Barnaby is zevenenzestig en dat is meer dan oud genoeg. Barnaby woont boven me en komt zo naar bene-

den voor een kaastosti.) En nu is Sappho zwanger en kan ze niet meer makkelijk weg uit deze relatie. Tegenwoordig hebben veel jongeren eerst een soort wegwerphuwelijk voordat ze overstappen op wat ze beschrijven als het echte. Dat is helaas niet gebeurd met Sappho. Ik wil graag een kleinkind, en beter één vogel in de hand dan tien in de lucht, maar het kind heeft haar leven zo ingewikkeld gemaakt, willens en wetens, door niet alleen met de man te gaan hokken maar ook nog eens met hem te trouwen.

‘Enig idee waar ze zou kunnen zijn?’ vraagt hij, zogenaamd achteloos. Er is iets aan de hand.

‘Nee,’ zeg ik. ‘Heeft ze tegen niemand gezegd waar ze heen ging? Dat doet ze normaal wel, voor het geval iemand haar nodig heeft.’

‘Je weet hoe ze is,’ zegt hij. ‘Ze schrijft een e-mail en drukt dan op wissen in plaats van versturen.’

‘Weet Laura het niet?’ Laura is hun secretaresse en houdt vanwege de efficiency bij waar iedereen is en luistert zelfs hun telefoongesprekken af om te zorgen dat data en tijden in het Garner Getijdenboek staan en iedereen is waar hij moet zijn met de juiste kleren aan en op de juiste tijd. Dat staat er niet in reliëf op – een van Gavins weinige besparingen. Ooit was het de Sappho Stubb-Palmer Top Agenda, met haar naam in goudreliëf.

‘Laura is tijdelijk niet op kantoor,’ zegt Gavin. Ik wacht, maar hij gaat er niet verder op in.

‘Heb je Sappho’s mobieltje geprobeerd?’ vraag ik. Gavin huivert bijna. Hij kan e-mailen, maar haat mobiele telefoons en alles wat digitaal is. Hij is een dinosaurus, en ik ben bang dat hij op een dag gewoon in het hete oerzand stort, boven op mijn arme Sappho, die een tere, roze flamingo is.

‘Dat heeft ze natuurlijk niet aan staan.’ Hij praat vijandig over haar. Wat heeft ze gedaan?

‘Morgen is er een open dag op Isobels school,’ gaat hij verder. ‘Daar wilde ik haar alleen aan herinneren.’ Maar dat klinkt niet alsof het waar is.

Nu Sappho zwanger is, zal alles in een kritiek stadium zijn gekomen. De concurrentie om de vader zal openlijk worden. Uit dat ‘kutkind’ maak ik op dat de ruzie hoogstwaarschijnlijk om Isobel gaat.

Ik zeg tegen Gavin dat ik contact opneem zodra ik iets hoor. Ik stel voor dat hij de universiteit waar ze een dag per week lesgeeft probeert, maar hij zegt dat er niet wordt opgenomen op haar kantoor. En dan vraagt hij of ze toevallig een plastic tas met wat papieren heeft achtergelaten, en ik denk: dus dat is het. Om de een of andere reden zit hij achter Sappho’s dagboeken aan.

‘Nee,’ zeg ik. ‘Hoezo?’

‘Er zitten wat papieren bij die ik nodig heb.’ Hij is onderweg naar een weekendconferentie op de Faerör.

‘Aha,’ zeg ik, ‘de grauwe franjepoot!’ Hij vindt mijn ornithologische kennis altijd leuk en werpt me een van zijn charmante glimlachjes toe, en ik hoop dat wat er ook is gebeurd tussen Gavin en Sappho niet al te erg is en dat alles weer goed komt.

Gavin gaat weg. Ik bied hem iets te drinken aan maar ben blij dat hij dat afslaat. Ik wil niet blijven liegen, en bovendien zou hij een glimp kunnen opvangen van de Harrods-tas.

Die dagboeken waarvan Sappho niet wil dat het ‘kutkind’ ze te pakken krijgt en waar Gavin nu naar op zoek is, zijn veilig bij mij. Natuurlijk was ik van plan ze te lezen. Ik ben een moeder en kom op voor de belangen

van mijn dochter. Ook nog eens in een Harrods-tas, en dus huiselijk maar toch ambitieus. Een tas van C&A zou op de een of andere manier de inhoud minder waard hebben gemaakt.

Was het mijn plicht als moeder om ze te lezen of om ze niet te lezen? Ik had haar dagboeken gelezen toen ze klein was, totdat ze erachter kwam dat ik dat deed. Ze zei niets maar begon ze te schrijven als brieven aan mij, tot het ons begon te vervelen en we ermee ophielden. Of misschien kreeg ze gewoon te veel huiswerk, op haar exclusieve meisjesschool. Wilde ze dat ik ze zou lezen ook al zei ze van niet? Ja, besloot ik. Natuurlijk. Anders had ze ze aan een van haar vriendinnen gegeven. Ik maakte een kop koffie.

Ik sleep mijn licht pijnlijke gewrichten terug naar mijn bureau, waarachter ik altijd lekker zit. De Harrods-tas staat daar en daagt me uit hem open te maken. Ik stel het uit. Wil ik hem echt openmaken? Is het niet erg genoeg om je te herinneren wat je je wilt herinneren, in plaats van ook nog eens je dochters herinneringen aan een gemeenschappelijk leven onder ogen te krijgen?

Ik kom weer terug bij de benarde positie van het moderne kind in het huidige klimaat van meervoudige seriële relaties. Het model van één leven, één huwelijk is achterhaald. Het kind van de vaak getrouwde of serieel gepartnerde ouder moet leven met de helft van de leveranciers van zijn of haar genen, en meestal zal dat de verkeerde helft zijn. Het bed waarin ze werden verwekt vibreert van de *cris de jouissance* van de nieuwe partners, en alleen bij hoge uitzondering zijn de muren van een huis dat gebouwd is volgens de moderne bouwbesluiten dik genoeg om de dierlijke kreten van de menselijke bijslaap

te dempen. De oerscène die volgens Freud zo belangrijk was voor de onbewuste seksuele ontwikkeling van het kind – het eerste besef van de seksuele verstrengeling van hun ouders – vindt niet noodzakelijkerwijs plaats tussen de gezamenlijke scheppers van de persoonlijkheid, het zelf, zoals de natuur het bedoelde, maar wordt gekleurd door de inmenging van een vreemde. In Isobels geval mijn dochter Sappho. Hoe meer de vader van de nieuwkomer houdt, hoe meer het kind haar haat.

Isobels echte moeder is Isolde Garner, tien jaar geleden overleden, langdurig ziek en martelares van een volmaakte herinnering, maar nog steeds, vrees ik, bijzonder levend in het Garner-huishouden. Sappho en Gavin slapen met een schilderij van Isolde boven hun bed. Het is een tamelijk sombere compositie, gemaakt door een modieuze maar niet erg goede kunstenaar, in grijstinten, alsof al het leven uit het model was gezogen, zoals inderdaad al gauw nadat het geschilderd was het geval zou zijn. De enige lichtval is rond het hoofd, in de vorm van iets wat lijkt op een halo. Een deprimerend ding.

Ik zei een keer, toen Sappho maar niet zwanger raakte van het kleinkind dat ik zo graag wilde, dat het schilderij van een ex-vrouw boven het bed misschien niet speciaal een goed vruchtbaarheidsomen was.

‘Ik heb geprobeerd ervan af te komen,’ zei ze kortaf. ‘Maar Isobel werd hysterisch. Gavin zou het ook graag weg willen hebben, maar Isobel ziet dat als ontrouw.’

‘Waarom kan ze het niet in haar eigen kamer hangen?’ vroeg ik.

‘Dat zou haar kleurenschema verstoren,’ zei Sappho. ‘De grijstinten zijn te blauw. Ze is erg kunstzinnig.’

‘Of in Arthurs kamer?’

‘Dat zou zelfs ik Isolde niet willen aandoen,’ zei Sappho. ‘Arthurs kamer is een en al vieze sokken en borden aangekoekte bruine bonen.’ Ondanks al haar geld is ze een ramp in het huishouden.

De bel gaat weer. Ik doe hem open voor Barnaby, mijn minnaar. Ik beschrijf hem graag zo, en technisch gezien is hij dat ook, maar een beetje Viagra zou geen gek idee zijn. Hij is meer een knuffelaar dan een minnaar. Barnaby heeft het appartement boven het mijne: hij is een jungiaan die gespecialiseerd is in droomanalyse en droomtherapie. We lopen voortdurend bij elkaar binnen en maken voortdurend ruzie. Ik denk gewoonweg dat jungiaanse therapie nergens op slaat: hij denkt hetzelfde van Freud. Soms stel ik voor om te trouwen, omdat ik weet dat dat de beste manier is om hem op afstand te houden. Soms lijkt het huwelijk verleidelijk, maar meestal niet. Ik bedoel, *waarom?* Gezelschap is prettig, maar ik zou iemand anders tegen het lijf kunnen lopen die niet zo hard Viagra nodig heeft. Het probleem blijft decennium na decennium bestaan. Neem je genoeg met de een, dan moet je het zonder de ander stellen, tenzij je bereid bent om een heleboel gedoe te doorstaan. Maar aan de andere kant zou hij een aardige, vriendelijke, weeïge jungiaanse kunnen tegenkomen, jonger en liever dan ik, die hem maar al te graag zou willen inpikken – en dat zou ik ook weer niet willen. Zo gaat dat. Niets nieuws onder de zon.

Ik vertel hem dat Gavin langs is geweest op zoek naar Sappho. Ik vertel hem dat Sappho eerder langs is geweest en haar dagboeken heeft achtergelaten.

‘Ik hoop dat je ze niet leest,’ zegt hij.

‘Natuurlijk lees ik ze,’ zei ik. ‘Daarom heeft ze ze achtergelaten.’